

Vachek, Josef

[Schlauch, Margaret. The English language in modern times: (since 1400)]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná.
1961, vol. 10, iss. A9, pp. 204-206

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100611>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

jej považují za správný a plodný: cílem historického bádání v syntaxi není jen popis stavu v jisté době, ale vysvětlení vývojových procesů, které vedly ke vzniku dnešního stavu (jako výsledku vývoje). Velmi správné je i to, že autoři nezkoumají izolovaně vznik spojky *daß*, ale vznik a vývoj vět s touto spojkou — vznik spojky lze vysvětlit jen ve spojitosti se vznikem celého souvětlného typu, a stejně i její další osudy vyplývají z vývoje příslušného typu souvětí. Velmi obzřetně pracují autoři s památkami překladovými a vždy uvážují o možném vlivu latinské předlohy.

Autorům se podařilo přímo na příkladech ukázat, jak mohlo docházet k přesunutí hranice vět a tím k přechodu původního preparativního *thaz* do věty vedlejší, kde pak nabývala funkce spojky. Koncové postavení slovesa, charakteristické pro německou vedlejší větu, se v sthném. teprve ustalovalo; kolem r. 1000 již převládalo. V práci se podrobně sleduje i postavení finitní části složeného a jmenného přísudku a zjišťuje se, že žádná část přísudku neměla v sthném. ještě pevné místo.

Věty s *daß* plnily od počátku většinou funkci vět podmětových a předmětových (v obou případech jde o obsahové věty oznamovací). Po přechodu *thaz* ve spojkou objevuje se v řídicí větě znovu odkazovací zájmeno, nejčastěji *thaz* (> *das*), řídicěji *iz* (> *es*), a to nejdříve ve větách podmětových; pak i složené *thiz*. Pravidelná poloha vět s *thaz* byla původně po větě řídicí (to vyplývá z jejich vzniku); uvolnění větosledu je pozdější. V složitém souvětí, v němž byla věta s *thaz* rozvíta jinou větou vedlejší, stávala tato věta mezi větou řídicí a větou s *thuz*; různovětné užití spojky nebylo obvyklé a v ojedinělých případech, kdy k němu došlo, opakovala se spojka znovu po větě vedlejší.

Autoři přesvědčivě doložili, jak došlo k tomu, že věty s *thaz* začaly plnit i funkci genitivního předmětu (pův. měly jen funkci předmětu nebo akuzativního předmětu) — východiskem byla slovesa s dvojitou vazbou, akuzativní a genitivní; od nich se pak šířily i po slovesech majících jen genitivní vazbu, ale významově blízkých slovesům s akuzativní vazbou, po kterých věty s *thaz* běžně stávaly. Sémantika přísudkového slovesa v řídicí větě měla rozhodující vliv na vznik důvodové funkce vět s *thaz* (u sloves duševních stavů proniká u předmětu důvodový význam); podobně tomu bylo s funkcí účelovou. Obou těchto funkcí se němčina časem vcelku vzdala. Velice pěkně je doložen i vznik spojkových útvarů složených z předložky a spojky (typu novohorném. *auf daß*).

Nečekané je zjištění o vzniku přívlastkových vět s *thaz* (jde opět o obsahové věty oznamovací). Nešlo tu původně o užití po dějových jménech souznačných se slovesy, po kterých se věty s *thaz* kladly — materiál ukazuje, že východiskem bylo nahrazení odkazovacího zájmena jménem širokého významu, takže obsahová věta pak formálně závisela na tomto podst. jméne: *sprah druhtin zi imo sinaz wort, thaz er fuari heimort* (str. 47). Ale teprve později ztrácela vedlejší věta spojitost se slovesem a stávala se skutečnou větou přívlastkovou.

Způsobový a účinkový význam vět s *thaz* lze vysvětlit z užití přívlastkového; již v sthném. začíná vznikat složená spojka *so daß*. Stejně lze sledovat, jak vznikaly věty omezovací s *nur daß*.

Práci by prospělo celkové shrnutí výsledků rozboru, ukazující hlavní rysy vývoje vět s *daß*. Postrádáme v ní také hlubší zřetel k větám téhož nebo obdobného významu s jinými spojkami, tak aby byl vývoj vět s *daß* aspoň zhruba zasazen do vývoje souvětlného systému; to je ovšem požadavek těžko splnitelný. Snad dá tato studie podnět k dalším podobným monografickým pracím, které pak umožní zobecnění.

Výsledky zkoumání zaujmou nejen germanisty, ale syntaktiky vůbec, protože mají význam obecnější — analogické procesy probíhaly při vzniku spojek i v jiných ide. jazycích. Obdobné výrazové potřeby vedly tu ke vzniku obdobných prostředků.

A ještě jeden moment je třeba podtrhnout: studie vznikla při práci na starohornoněmeckém slovníku vlastně jako syntaktický komentář ke zpracování spojkového hesla. Slovníková práce přinesla tak užitek syntaktickému bádání, a naopak, hlubší syntaktické zpracování mluvnického slova se jistě odrazí kladně ve zpracování příslušného hesla ve slovníku. *Jaroslav Bauer*

Margaret Schlauch: The English Language in Modern Times (since 1400). Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, and Oxford University Press 1959. Pp. xiv + 316 for 30 s.

The purpose of the book, written by an eminent Anglicist of American descent, Professor of English at the University of Warsaw, is to help students aspiring to a higher degree in that language. Admittedly, a large number of books have been written with the same, or very similar, destination (out of the many authors who might be enumerated here, let us mention at least the most widely known, such as O. Jespersen, A. C. Baugh, S. Robinson, C. L. Wrenn, F. Mossé, S. Potter, M. Pei, and—last but not least—B. A. Ilyish). If an additional book is added to the existing series, its publication should be justified by some specific novel approach to the subject matter and to the problems involved.

Viewed from the indicated angle, Prof. Schlauch's book may be said to amply justify its publication. Unlike the other handbooks covering the same thematic field, the book under

review pays constant regard to the interdependence existing between the development of language and the social, economic and political history of the people speaking it. By systematically applying the Marxist conception of the said interdependence, the author has been able to see interesting connections which are usually overlooked or not sufficiently evaluated. Among the most interesting may be mentioned those concerning the formation of the national language and its social and economic background, especially the growth of the internal market (pp. 5ff), the spread of literacy to laymen (pp. 39ff), not to speak of the assessment of the importance of printing, the impact of which has been duly evaluated for decades. Another section of the book in which the said approach proves to be particularly fruitful is the explanation of the differences of some of the "dialect areas" of American English in terms of the differences of social structure of the colonists and of the social systems established in the different areas (e.g., preference of free wage labour in the Northeast, as opposed to slave labour, most profitable in the vast plantations of the South). On the other hand, the specific features of the General American type of pronunciation are—as is commonly done—traced back to the influence exercised upon the speech of Middle West by Scottish and Irish colonists. This traditional explanation might possibly be supplemented by the well-known theory of E. Ekwall suggesting that until the outbreak of hostilities in the War for Independence the colonists were able to keep pace with the changes of pronunciation taking place in Southern British English, such changes being transmitted to them by colonial officials coming from the mother country. Ekwall's theory, not mentioned by Prof. Schlauch, may be credited with stressing some of the social undertones of the differentiating process (imitation by colonists of what appeared to them to be fashionable in the mother country), and though it can hardly account for all the complex differentiation of the American and British standards, it may have pointed out one of the many social factors that helped to shape the existing language situation in Present Day American English.

Another remarkable asset of Prof. Schlauch's book is the consistent regard paid to syntactic and stylistic differentiation of English in the course of its development. Prof. Schlauch draws here upon her former work, especially on her analyses of Early Tudor Colloquial English (see, e.g., her paper published in *Philologica Pragensia* 1, 1958, pp. 97—104). She succeeds in sketching a most impressive picture of variable means employed by English for different stylistic purposes, where most of the authors of analogous textbooks have confined their analyses to strictly literary language and have thus unduly reduced the rich *repertoire* of English style in the examined periods (see especially chapter IV of the present book, discussing "Grammatical Structure and Style in the Later Renaissance", pp. 94—121). It should be added that the exposition is never a purely theoretical one, but that it is richly documented by illustrative materials found partly in the theoretical chapters themselves, partly in an annexed anthology of brief but stylistically most representative extracts from English literature ranging from Geoffrey Chaucer to James Joyce, and including, among many other things, also specimens of English and American dialectal passages. Altogether, the anthology comprises 50 specimens (taking up pp. 234—283) to which is added a reliable Glossary (pp. 285—298).

It is undoubtedly in the syntactic and stylistic sections that the centre of gravity of Prof. Schlauch's book is seen to rest, and these sections make it imperative for any student of the development of English to become acquainted with the book. Somewhat less persuasive will probably be found those sections of the book which deal with the development of the phonic plane of English. These sections at times present theses that are rather traditional, and do not perhaps penetrate deep enough to grapple the implied problems in their full complexity. Lack of space prevents the reviewer from adducing more than a handful of illustrative examples of what is meant by the above statement. Thus, on p. 42 it is taken for granted that the Great Vowel Shift began in the 15th century and that, e.g., the process of diphthongization of the original \bar{i} and \bar{u} "did not go very far in the 15th century" (p. 43). As a matter of fact, however, the beginnings of the process must have been distinctly earlier. As B. Trnka has convincingly shown (*Časopis pro moderní filologii* 291, 1946, pp. 162—165, and more recently, *Mélanges F. Mossé*, Paris 1959, pp. 440—443), the 13th century lengthenings of the type $i > \bar{e}$, $u > \bar{o}$ show that the long counterparts of ME i , u were, at that time, no longer the vowels \bar{i} , \bar{u} but \bar{e} , \bar{o} respectively. If this conclusion is accepted, it appears most probable that already in the 14th century the pronunciation of original \bar{i} , \bar{u} must have been—at least in the South—slightly diphthongized (cf. Trnka, l.c., p. 443; also J. Vachek, *Mélanges F. Mossé*, pp. 444—456); this conclusion is also supported by a number of spellings detected by H. C. Wyld and, later on, A. A. Prins. And, of course, it seems most improbable to admit the possibility (as Prof. Schlauch does) of an alternative pronunciation of the original \bar{i} as Ii in Shakespeare's pronunciation (besides the indisputable \bar{i}).

Also the voicing of the final $-s$, $-es$ in unaccented syllables (usually denoted as the operation